

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Dan. Stalii Regulae Philosophicae explicatae & Orationes
aliquot**

Stahl, Daniel

Jenae, 1662

Regula II. Omnis causa agit

urn:nbn:de:bsz:31-102400

licit. Ait enim: *ισαχως ἡ καὶ τὰ αἴτια λέγεται. πάντα γὰρ τὰ αἴτια δεχάι.* Quæ ratio non iam quadrare videtur ad expositionem S. V. traditam; licet aliàs eam non contemnamus. Quæ enim consequentia: Omnes causæ sunt principia. E. tot modis dicitur causa, quot principium; cum, quamvis substantia sit ens, non tamen tot modis substantia dicatur, quot ens. Quod si Aristoteles rationem suam ita formâisset; *causa utidem modis dicitur, quibus principium*, quia causa & principium sunt idem, aliquid concluderetur. Argumentatio: Causa est principium. E. principium præter modos, qui ipsi sunt assignati, licitur etiam tot modis, quot causas satis est congrua.

REGULA II.

Omnis causa agit.

I. Visum est in nostris hinc disputationibus de iis quoque agere, quæ pro Regulis sive Canonibus Philosophicis ab aliis habentur, cum reverrà non sine, in quibus numeramus præsentem propositionem, quam necessariæ veritatis principium esse, nonnulli sibi persuaserunt: Hinc respondententes ad hunc syllogismum, *Omnis causa agit. Materia non agit. Ergo. Materia non est causa*, concessã majorem, negant minorem, nec verentur asserere, materiã quoq; agere. Utuntur autem autoritate Scaligeri, qui *Exerc. CCCVII. Sect. XXVII. lib. II. de plaur. p. 292.* dicit: *Materiã hoc agere, ut forma existat, neq; dignã esse inter causas recenseri, si tantum patiatur.*

II.

II. Y
ristotele
modos
genera,
vδμωα,
non am
operatu

III. N
tes conc
statur P
corr. t. 5
quatenum
II t. 53.
Dan. π
ria est p
re alteri

IV. II
re alicui
numero
do, vel ce
jus est for
atè exhib
entitatem
exemplò.
aqua non
in sese ha
cit. Calo
calidæ, er
cendo no

II. Huic sententiæ videtur quoque favere Aristoteles qui II. Phys. c. III & V. Met. c. II. inter modos τῶν αἰτιῶν, complectendō omnia eorum genera, etiam hos proponit, quod vel sint ὡς οὐράμβρα, vel ὡς ἐνεργεῖα. Omnis ergo causa, quæ non amplius est διωδύει causa, ἐνεργεῖ, hoc est, operatur sive agit.

III. Nos pro explicatione rei ponimus sequentes conclusiones. I. *Materia non agit* Quod testatur Philosophus, quando lib I. de generat. & corr. t. 55. ait: ἢ ὕλη, ἢ ὕλη, πᾶσι πᾶσιν, materia quatenus materia, est principium passivum: & I. II t. 53. τῆς μὲν γὰρ ὕλης τὸ πάσχειν δεῖ καὶ τὸ κινεῖσθαι. τὸ δὲ κινεῖν ἔτερας διωδύειας. *Materie est pati atque moveri: movere autem ἔτερας, re alterius potentie.*

IV. II. *Forma non agit.* Agere namque est dare alicui esse, non seipsum, aut propriam suam, sed numero saltem diversam entitatem ipsi exhibendo, vel communicando. At forma dat esse rei, cuius est forma, per se ipsam, vel quia ipsa immediate exhibetur materiæ, non producendo aliam entitatem. B. forma non agit. Illustrabimus rem exemplō. Ignis facit aquam calidam agendo, quia aqua non communicat illum ipsum calorem, quem in sese habet, sed alium calorem in aqua producit. Calor productus ab igne, qui forma est aquæ calidæ, etiam facit aquam calidam, non producendo novum calorem in illa aqua, sed quia ipse

immediatè aquæ inhaeret. Vide Fonssecam *V. Met.*
s. II. q. V. s. II. Zabarellam de mente agente c. III.

V. Dicis; Anima agit, Anima est forma. E
 quædam forma agit. Major patet, quia anima
 est principium activum, quò moventur membra
 corporis, & summum bonum est operatio sive a
 ctio animæ rationalis.

VI. Respondemus breviter, sermonem hîc es
 se de formâ, ut est forma sive causa formalis. At
 anima respectu motus membrorum & operati
 onis secundum virtutem, in quâ summum bonum
 consistit, non est causa formalis, sed efficiens.

VII. III. *Finis non agit.* Loquimur de eò, quod
 propriè agere dicitur. At, ut omnes fatentur, et
 iam ti, quibus cum nobis res est, finis metaphori
 cè tantum agit, id que in *cit. t. 55. L. I. de gen. &*
corr. expressè scribit Aristoteles his verbis? *Cujus*
gratiâ cetera fiunt, (quibus verbis finem descri
 bit) *activum non est. Quapropter sanitas* (tan
 quàm finis) *non est activa, nisi per metaphoram.*

IX. Sed proponemus argumentum generali
 us, quod directè contradicat illi propositioni: *O*
mnis causa agit. Si omnis causa agit, omnis cau
 sa est efficiens, atque ita unum tantùm erit genus
 causarum, neque dabuntur tria distincta à causâ
 efficiente causarum genera. Consequentiam pro
 bo, quia, quicquid agit, est agens, sicut, quicquid
 ambulat, est ambulans, &, quicquid videt, est vi
 dens, &c. Sed omne agens est causa efficiens, id
 quod ipse etiam Timplerus, cui plurimum tribu

ubi

unt illi
 L. III. A

IX. C
 agere, n
 his gene
 hendere
 farum p
 generun
 sanctè o

X) C
 agit. Ca
 cessum
 caloris
 faciat a
 arius est
 quod in
 quò, &
 solam c
 efficien
 nec fini
 genera
 tur, seq

XI.
 dum es
 forma v
 ut anin
 facultat
 ctionen
 tantiam

XII.

unt illi, quæ negotium modò nobis faceffunt, ,
L. III. Met. c. II q. V. proficetur.

IX. Quæ ratio etiam probat, nec materiam agere, nec formam, nec finem, quia, si unum ex his generibus caufarum ageret, hoc ipfo comprehenderetur sub causâ efficiente, neq; genus caufarum peculiare constitueret, & sic quaternarius generum caufarum numerus periret, quem tamen sanctè omnes custodiendum censent.

X) Conclusio IV. *Omnis & sola causa efficiens agit.* Causam efficientem agere ab omnibus concessum est. Et patet, quia ignis est causa efficiens caloris in aquâ ipsi admotâ, per hoc, quòd calefaciat aquam: calefacere autem est agere. Statuarius est causa efficiens statuæ, & quidem hoc ipsò quòd in materiam agendo statuam facit, &c. Ex quò, & conclusionibus præcedentibus, sequitur, solam causam efficientem agere. Si enim causa efficiens agit, agit autem nec materia, nec forma, nec finis, neque præter caufarum quatuor isthæc genera datur aliud, ut jam supponitur & conceditur, sequitur certè, solam causam efficientem agere.

XI. Verùm illud fortassis non peræquè liquidum est, an omnis causa efficiens agat? Nam I. forma vel essentia rei priorum accidentium, ut anima humana intellectus & aliarum suarum facultatum, causa efficiens est, non per veram actionem, sed per emanationem tantum & resultantiam, sicuti loquuntur.

XII. II. Gubernator obortâ tempestate do-

miens, aut aliàs ea negligens, quæ necessaria sunt ad conservationem navis, est causa efficiens naufragii per Aristotelem *lib. II. Phys. c. III. & V. Met. c. II.* Non autem est causa efficiens agendò, sed potius non agendò.

XIII. III. Causa efficiens habituù sunt crebræ actiones: at illæ non agunt, cùm actionis nulla sit actio.

XIV. *Timplerus Lib. III. Metaph. q. XLV.* disputat, omne quidem agens esse causam efficientem; sed non omne efficientem causam agere, vel esse agens. Putat enim substantiarum tantùm esse agere, accidentia efficere quidem aliquid, sed non agere. Sed annon calor ignis agit in aquam? Annon calor congregat homogœna, segregat heterogœna? *I. de gen. & corr. text. 9.* Congregare autem & segregare annon est agere? Et quid decantatius est in Philosophiâ Peripateticâ, quàm qualitatum primarum activas alias esse, alias passivas *ex prin. IV. Meteor.* Alia jam non addimus.

XV. Ad argumentum §. XI. respondeo, propria, quæ statuuntur à subjectò aut ejus formâ per emanationem aut resultantiam prodire, sæpè non realiter, sed solâ ratione & conceptu intellectûs nostri ab iis, à quibus fluere dicuntur, distingui, quemadmodum aptitudo occupandi locum rebus competit ratione quantitatis, sicut *ex 76. Lib. IV. phys.* apparet, & tres angulos æquales

les deux
anguli: a
affection
non nisi
quis igno
alii non
facultate
psâ. Quas
tur causa
versatur
nô fiat ni
di modum
rius, cùm
sa, requir
stinguant

XVI.

disp. Met.
de animâ
sive resul
actionem
Soncinas
q. VI. s. V.
censes ibi
que istoru
vellit, qui
priorum
psum gen
subjectun
tanquã te

les duobus rectis habere, est propria affectio trianguli: aptitudinem tamen illam à quantitate, & affectionem istam trianguli ab ipsò triangulò non nisi conceptu mentis differre credimus. Et quis ignorat, de sententiâ Nominalium, quam & alii non pauci, iique eruditissimi viri sequuntur, facultates animæ ab ipsa animâ non differre reipsâ. Quantum ad hæc, instantia de iis, quæ dicuntur causæ efficientes per emanationem, non aduersatur nostræ conclusioni, cum ista emanatio nõ fiat nisi per imperfectum nostrum cognoscendi modum, neque reipsâ hîc unum sit causa alterius, cum ad hoc; ut unum reverâ sit alterius causa, requiratur, ut citra conceptum intellectûs distinguantur.

XVI. Quod alias effectiones attinet, Suarez disp. Metaph. XIX. § III. quem sequitur Ruyio II. de animâ tract. de pot. an. q. XI. emanationem sive resultantiam illam veram & propriè dictam actionem esse asserit. Alii autem, inter quos sunt Soncinas IX. Met. q. VIII. Fonseca V. Met. c. II. q. VI. § V. Toletus II de animâ q. IX. Conimbrienses *ibid.* c. III q. III. a. III. id negant. Sed neque istorum sententia nostram asseritionem convellit, quia secundum eos vera causa efficiens priorum accidentium, non rei essentia est, sed ipsum generans, quod per veram actionem ipsum subjectum, & mediante eò proprium accidens, tanquã terminum secundarium, necessario produ-

du

ἡρεμία ἐν πλήθει ἀέρος. ὕλη μὲν ὁ ἀήρ, ἐνέργεια δὲ
 καὶ ἡρεμία. *Quid est serenitas aeris? Quies*
in multitudine aeris, materia quidem est aer, ἐνέρ-
γεια verò ἔστι substantia est quies. Luculentissimum
 tanè testimonium. Nam ἡρεμία, quæ hîc ἐνέργεια
 dicitur, non importat suò significatu actionem,
 non motionem, cum potius sit privatio motio-
 nis: neq; νημερίας essentia, quæ dicitur esse ἡρεμία,
 consistit in actione, sed ut & ipsum nomen osten-
 dit, & res ipsa est evidentissima, in negatione vel
 absentia ventorum. Ita & IX. *Phys. cap. IV. t.*
32. ἐνέργεια δὲ τῆς κέφαλῆς τὸ πῶς εἶναι καὶ ἄνω, id est,
ἐνέργεια ejus, quod est leve, est alicubi esse, ἔστι in loco
superò. At in loco supero esse potest, ut nihil a-
 gat. Quod autem de nomine ἐνέργεια diximus, id
 & de verbo ἐνεργεῖν observandum est, quod inter-
 dum apud Aristotelem non significat agere vel o-
 perari, sed actu aut reverà esse, quod vel ex IX.
Met. c. III. perspicitur, ubi refellens sententiam
 Megarensium, qui dicebant, actum & potentiam
 esse idem, & tunc solum aliquem, cum actum ha-
 bet, habere potentiam ad illum actum, cum autè
 actum non habet, neq; potentiam ad eum habere,
 (ὅταν ἐνεργεῖ, μόνον δύνασθαι, ὅταν δὲ μὴ ἐνεργεῖ μὴ
 δύνασθαι) inter alia ad id eos ducit absurdum:
 quòd, si illa sententia vera esset, sequeretur eum,
 qui sedet, semper sedere, neque unquam fore, ut
 stet, quod hâc ratione, qui ἐνεργεῖ in sedendo,
 ut Alexander ibi loquitur, id est, actu se-
 det, non haberet potentiam standi; sed tan-

ταύτην

tum sedendi: nunquam ergo stabit. Itaque eò loco ἐνεργεῖν in sedendō non significat actionem, sed idem est, quod reverā sedere, quemadmodum ἐνέργεια, ut patet ex IX. *Metaph. t. 16.* licet actionem vel operationem denotet, ejus usus tamen extensus est ita, ut tam latè pateat, quàm vox ἐπιλέχεια, idemque cum eâ significet, nempe id, quò aliquid reverā est. Vide plura apud doctiss. Monlorium in libellō de entelechiâ, ubi simul locum s. i. citatum explicat, & egregiè superiùs propositam à nobis doctrinam de actione causarum confirmat.

XX. *Aristoteles* (ait) *tum II. Phys. c. III. tum V. Met. c. II.* ubi tradit varios modos & rationes causarum, inter eos hos quoq; adfert: τὰ μὲν ὡς δυνάμει λέγεται, τὰ δὲ ὡς ἐνεργεῖν, id est, alie cause dicuntur, quia esse possunt, alie, quia reverā sunt. Ubi ἐνεργεῖν non potest significare, aliquid agere, sed reverā esse. Nam si id tantum diceretur de causâ efficiente, posset admitti illa interpretatio, idem enim est. causam efficientem reverā esse, quod aliquid agere: at verò dicitur de omnibus causis, quamvis *Aristoteles* exemplum adferat in causâ efficiente: nam paulo inferiùs sic habet: πῶν δὲ ἢ ἐνεργεῖν, ἢ ὡς δυνάμει, id est, omnium causarum genera, aut quia reipsâ sunt, dicuntur esse, aut quia esse possunt. Quid igitur est materiam ἐνεργεῖν? non sanè agere, cum nullum prorsus habeat actionem, sed reipsâ causam esse. Ut as, antequàm

ex eo fiat
verò stat
teria. H

Effectu

I. Ita
est. At d
calor.

II. I
est creat
Verâ su
interpos
est extin
ca cor:
ebullitio
quàm ca

III. E
prædicat
est, simp
simplici
strina e
I. prior.

Quic
cia
At qu
di
in

ex eo fiat statua materia est statua potestate, facta
verò statua dicitur ægypti, hoc est, reverà esse ma-
teria. Hæc Monlorius

REGULA III.

*Effectus non prædicatur de sua causa, nec vi-
ce versa, causa de effecto.*

I. Ita Deus mundi, Sol caloris causa efficiens
est. At dici non potest: Deus est mundus, Sol est
calor.

II. Inquis I. possum tamen dicere: mundus
est creatus à Deo, calor est productus à Sole, II.
Veræ sunt sequentes propositiones: Eclipsis est
interpositio terræ inter Solem & Lunam, tonitru
est extinctio ignis. Ira est ebullitio sanguinis cir-
ca cor: At interpositio terræ eclipsis, & sanguinis
ebullitio iræ causa est, sicut ignis extinctio tan-
quàm causa tonitru ponitur.

III. Resp. bifariam potest aliquid de aliquò
prædicari, in recto, & obliquo, In recto prædicari
est, simpliciter prædicari, in obliquo verò non
simpliciter; sed tantùm secundum quid, quæ do-
ctrina est conveniens iis, quæ scribit Aristoteles
I. prior. c. XXXVII. Et ratio est:

Quicquid prædicatur, est prædicatum enun-
tiationis.

At quod prædicatur in obliquo, non est præ-
dicatum enuntiationis, licet contineatur
in prædicato, vel sit pars prædicati.

L

Ere